

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ปรากฏว่าได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาครั้งสำคัญในทุกระดับการศึกษา มาแล้วหลายครั้ง เช่น การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 อันเนื่องมาจาก แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับเดิม (พ.ศ. 2503) ไม่อาจสนองความต้องการอันจำเป็นของสังคม ไทยในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520: 1) หลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 รวมทั้งการโอน โรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเคยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กลับมาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ดังรายละเอียดในพระราชบัญญัติคณะกรรมการการ ประถมศึกษา พ.ศ. 2523 (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 158 ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2523)

การเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการประถมศึกษา ตลอดจนการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นส่วนหนึ่งของ ความพยายามของฝ่ายการศึกษาที่จะตอบสนองความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ แต่ขณะเดียวกันผลกระทบที่มีต่อการศึกษานั้นก็มีอยู่เป็นอันมาก แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ซึ่งเปลี่ยนระบบการศึกษา จาก 7 : 3 : 2 มาเป็น 6 : 3 : 3 ก็นับว่าหลักสูตรซึ่งเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปจากรูปเดิมมาเป็นกลุ่มประสบการณ์กึ่งดี และ ระบบบริหารงานประถมศึกษาซึ่งมุ่งกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นกึ่งดี ล้วนเป็นความพยายามตอบสนอง ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ก็ได้สร้างปัญหาให้เป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการ บริหาร การจัดการ การนิเทศการศึกษา การเรียนการสอน การวัดผลการศึกษา ฯลฯ ปัญหา ทั้งหมดนี้มีทั้งปัญหาเก่าซึ่งเป็นมาแต่เดิม ยังไม่ได้รับการแก้ไข และปัญหาใหม่ซึ่งเกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการประถมศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ 2527: 3)

จากการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาด้านการบริหารนับว่าเป็นปัญหาสำคัญมากที่สุดปัญหาหนึ่ง การศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นส่วนสำคัญ ภาระกิจทั้งหลายจะสำเร็จได้ก็มิใช่ว่าจะอยู่ที่ฝ่ายนโยบายเพียงผู้เดียว ฝ่ายปฏิบัติระดับต่าง ๆ ที่รับนโยบายจะต้องพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้สนองนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ ดังนั้นผู้บริหารระดับปฏิบัติการที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนและผู้ที่จะตีความหมายของแผนต่าง ๆ จากนโยบายให้เป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง และมองเห็นได้ ก็คือ ผู้บริหารระดับโรงเรียนและระดับอำเภอ ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำสำคัญในระดับโรงเรียนและระดับอำเภอ เป็นผู้บริหารสูงสุดที่จะต้องแนะนำชี้แนะ ตัดสินใจ แก้ปัญหา อำนวยความสะดวก บำรุงขวัญและกำลังใจให้ครูและผู้ร่วมงาน

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญที่สุด ดังที่ ภิญโญ สาธร (2519: 155, 2523: 356-357) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนเป็นระบบสังคมระบบหนึ่ง อาคารเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอนจะดีอย่างไรก็ตาม ก็จะไม่มีความหมาย ถ้าคนใช้สิ่งเหล่านั้นไม่มีความสามารถพอ ไม่มีความตั้งใจหรือพอใจจะใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมความว่า ความเจริญในวงการศึกษานับขึ้นอยู่กับบุคคลหลายฝ่าย แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหาร การศึกษากับครู นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า ในการบริหารโรงเรียน นอกจากผู้บริหารต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 อย่าง คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการแล้ว ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ มีหน้าที่ซึ่งจะต้องทำในการบริหารถึง 8 ประการ คือ

1. การบริหารบุคลากรโรงเรียน
2. การปกครองและแนะนำนักเรียนหรือการบริหารกิจการนักเรียนตลอดจนการติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน
3. การบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับ หลักสูตร แบบเรียน หนังสือ วัสดุอุปกรณ์ ประกอบการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการและการบริหารการสอน เพื่อก่อให้เกิดการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชน เพื่อรับความช่วยเหลือและช่วยพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้าน
5. การจัดระบบบริหารโรงเรียน คือ การจัดองค์การและโครงสร้างของโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่มีระเบียบแบบแผน
6. การบริหารอาคารสถานที่ บริเวณ และพัสดุครุภัณฑ์
7. การบริหารงานธุรการ การเงิน และงานบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน
8. การประเมินผลงาน ซึ่งต้องทำเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย

แคมป์เบล (Campbell) และคณะ ได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของครูใหญ่ไว้ 6 ประการ คือ

1. การบริหารหลักสูตรและการสอนหรือการบริหารวิชาการ
2. การบริหารบุคลากร
3. การบริหารการเงินและธุรการ
4. การบริหารกิจการนักเรียน
5. การบริหารอาคารสถานที่
6. การบริหารเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน (แคมป์เบล และคณะ 1978 อ้างถึงใน มรว.สมพร สุทัศนีย์ 2525: 65)

โรเบิร์ต เอส ฟิสต์ (Robert S. Fisk) ได้สรุปหน้าที่ของครูใหญ่ไว้ 4 ประการ คือ

1. การให้โอกาสทางการศึกษา และปรับปรุงการศึกษาในโรงเรียนหรือการบริหารงานวิชาการ
  2. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน
  3. การบริหารเกี่ยวกับชุมชนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียน
  4. การบริหารงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ธุรการ การเงินและการให้บริการ
- (Fisk 1975: 211-225)

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525: 17-18) ยังมีความเห็นว่า นอกจากงานในหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่มีอยู่ 4 ประเภท คือ งานวิชาการ งานบุคลากร การทำงานร่วมกับชุมชน และการบริหารโรงเรียนแล้ว ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน ตามทฤษฎีทักษะ 3 ประการ ของโรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L. Katz) คือ

1. ทักษะทางด้านคตินิยม หมายถึง ความสามารถในการเห็นภาพรวมทั้งหมดขององค์การ กล่าวคือ สามารถที่จะมองเห็นว่างานด้านต่าง ๆ ภายในองค์การนั้นขึ้นอยู่กับซึ่งกันและกันอย่างไร และการที่มีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วน จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ โดยทั้งหมดอย่างไร และสัมพันธ์กับองค์การภายนอกอย่างไร

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มีทัศนคติพื้นฐานและทราบถึงองค์ประกอบการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

3. ทักษะทางด้านเทคนิค หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญในกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิธี กระบวนการ การดำเนินการหรือเทคนิค รวมทั้งความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายด้วย จะเน้นหนักที่การรู้จักการใช้เครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกในการทำงาน

จะเห็นได้ว่า ในเรื่องทักษะการบริหารมีความสำคัญมากสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนอันเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา (กรุงเทพมหานคร 2525: 1) การที่ผู้บริหารมีทักษะทางการบริหารดี เป็นการสร้างศรัทธาและความเชื่อถือในตัวผู้บริหารเองที่จะเป็นผลให้บุคคลในหน่วยงานร่วมกันทำงานให้ได้ผลดี

ผู้วิจัยเห็นว่าทักษะทางการบริหารทั้ง 3 ด้านของผู้บริหารโรงเรียนมีผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานด้านบริหารโรงเรียนทุก ๆ ด้าน ถ้าผู้บริหารมีทักษะในการบริหารโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ย่อมทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง ในทางกลับกัน ถ้าผู้บริหารไม่มีทักษะในการบริหารด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมทำให้การบริหารล้มเหลวหรือขาดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาถึงทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต การศึกษา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์
ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
เขตการศึกษา 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร
สูงสุดของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
เฉพาะในเขตการศึกษา 1 เท่านั้น คือ จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร นนทบุรี สมุทรปราการ
ปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร

2. ทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารที่เลือกศึกษาครั้งนี้ ยึดหลักการ
ตามทฤษฎีของ โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L. Katz) 3 ประการ คือ

- 2.1 ทักษะด้านคตินิยม
- 2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์
- 2.3 ทักษะด้านเทคนิค

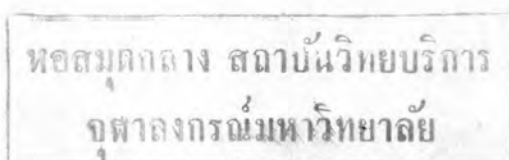
ข้อจำกัดการวิจัย

ทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน จะพิจารณาความคิดเห็นของ
ผู้บริหารที่ประเมินได้จากแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะ หมายถึง ความคล่องแคล่ว ความชำนาญในการปฏิบัติงานโดยใช้ความรู้
ความสามารถ เทคนิค และมนุษยสัมพันธ์ที่จะทำงานกับคน

การบริหาร หมายถึง หลักการ ทฤษฎี กระบวนการ เทคนิค ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ

ที่ใช้ในการดำเนินงานในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในนโยบาย

ทักษะทางการบริหาร หมายถึง ทักษะในการบริหาร 3 ด้าน คือ ทักษะทางด้าน
 คตินิยม (Conceptual Skill) ทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) และทักษะ
 ทางด้านเทคนิค (Technical Skill)

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหาร
 สูงสุดในการให้การศึกษาในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ
 โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. จะได้ทราบถึงความคิดเห็น เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร
 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1
 ว่ามีทักษะทางด้านคตินิยม ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะทางด้าน เทคนิคแต่ละด้าน เป็นอย่างไร
2. เพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาในการสร้างหรือปรับปรุง เกณฑ์ในการ
 แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถม
 ศึกษาแห่งชาติ
3. ผลการวิจัยจะ เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการพัฒนา
 ทักษะทางการบริหารด้านต่าง ๆ ของคนให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และ
 ผู้อำนวยการโรงเรียน สุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ เครจี และ มอร์แกน ได้ตัวอย่าง
 ประชากร จำนวน 269 คน จากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา 879 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามกำหนดให้เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ ซึ่งครอบคลุมทั้ง 3 ทักษะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

การสร้างแบบสอบถามได้มาจากการศึกษาเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

การแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถาม เมื่อผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแล้ว จะนำแบบสอบถามไปขอความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญอ่าน วิเคราะห์ และให้ข้อเสนอแนะ ทั้งด้านเนื้อหา สำนวน ภาษาที่ใช้ แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ นำไปทดลองใช้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม แล้วจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธีดังนี้

1. นำแบบสอบถามไปส่งให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถาม และขอรับคืนด้วยตนเอง
2. ส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ และขอให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จะทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. ข้อมูลตอนที่ 2 ที่เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน

ประถมศึกษาในด้านต่าง ๆ ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ลำดับชั้นตอนในการเสนอผลการวิจัยไว้ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความ เป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อจำกัดของการวิจัย คำนียามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และลำดับชั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เสนอเอกสาร วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความหมายของการบริหาร การศึกษา งานบริหารโรงเรียนประถมศึกษา คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 เสนอวิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4 กล่าวถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวกับทักษะทางการบริหารที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความ เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

บทที่ 5 เสนอสรุปผลการวิจัย การอภิปรายและข้อ เสนอแนะ ตลอดจนข้อ เสนอแนะ สำหรับการวิจัยในอนาคต

ภาคผนวก ประกอบด้วยหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย แบบสอบถาม เพื่อการวิจัย และประวัติการศึกษาของผู้วิจัย